

ЗА НЯКОИ ЧЕСТО СРЕЩАНИ ПРОПУСКИ ПРИ ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ОДИТОРСКИЯ АНГАЖИМЕНТ

Дияна Банкова

Докторант във ВУЗФ – София

Старши инспектор в Комисията за публичен надзор над регистрираните одитори

Ключови думи:	Резюме
Одиторски ангажимент, грешки на одиторите	Статията има за цел да се изследват някои често допускани грешки от одиторите при изпълнение на одиторския ангажимент. Те се установяват чрез анализ на първия подробен отчет за дейността на Комисията за публичен надзор над регистрираните одитори от 2009 година и на последния публикуван отчет за 2014 година. Посочени са повтарящите се грешки в двата отчета.
Комисия за публичен надзор над регистрираните одитори	
Международни одиторски стандарти	Разгледани са изискванията на Международните одиторски стандарти относно грешките. Предлагат се възможни решения за недопускане на отклоненията.

През месец юли 2008 година, с изменение в Закона за независимия финансов одит, е създадена Комисията за публичен надзор над регистрираните одитори (КПНРО) в Република България. Първият подробен отчет за дейността на Комисията е публикуван в края на 2009 година. В него са посочени често допусканияте грешки от одиторите. Част от тези грешки са посочени и в следващите години, включително в последния публикуван отчет на КПНРО за 2014 година. Органите за публичен надзор са създадени с цел „подобряване качеството на одитите”.¹ Но е интересен въпросът **защо одиторските грешки, които са били допускани през 2009 година, продължават да се допускат все още през 2014 година?**

Практиката на инспекторите в Комисията показва, че част от грешките се дължат на недостатъчното внимание, което се обръща на определени изисквания на Международните одиторски стандарти, които са общоприет механизъм за регулиране на съществуващите в световната практика подходи към одита.² **Целта на настоящата статия** е да се изследват някои от тези отклонения от стандартите и да се направят предложения за подобряване на одиторския ангажимент.

¹Вейсел, А. Съвременни проблеми на финансовия одит. София, АТЛ-50, 2014, с. 15.

²Делауейт, Ф. Международни одиторски стандарти. София, Икономика прес, 2007, с. 17.

Работата в екип между инспекторите и контролърите е от изключително значение за представянето на резултати от проверките, както и за подобряването на одиторските практики и за прекратяването на допусканите пропуски. Институтът и Комисията трябва да работят в синхрон и да бъдат единни в публично оповестяваните становища, независимо че в някои от случаите може да имат вътрешни противоречия.³

Твърдението, че няма подобрене на качеството на одиторските ангажменти за периода от 2009 г. до 2014 г., може да се подкрепи от сравнителния анализ на оценките от извършените проверки. Резултатите от всички извършени проверки на качеството на одиторските услуги се оценяват с „А“, „Б“, „В“ или „Г“. Съгласно приетите доклади от извършените проверки за контрол на качеството на одиторските услуги са дадени следните оценки:

Таблица № 1. Оценки на качеството на одиторските ангажменти

Оценки	2014 г.	2009 г.
Оценка „А“	60%	64%
Оценка „Б“	30%	28%
Оценка „В“	10%	6%
Оценка „Г“	0%	2%

От отчетите за 2009 година и 2014 година се вижда, че издадените доклади с оценка „А“ намаляват с 4 процентни пункта. Оценките „В“ и „Г“ за 2014 година са с 2 процентни пункта повече от 2009 година. Тези резултати показват резултатите от извършената работа на Комисията. Надзорният орган непрекъснато реформира своите правила през годините, както и нивото на компетентност от инспекторите се повишава. Икономическите условия в България също допринасят за резултата.

Прегледът на отчетите за дейността на Комисията за публичен надзор над регистрираните одитори показва, че пропуски има във всички етапи на одита. Те могат да се **систематизират** по следния начин:

- пропуски при оценка на рисковете;
- пропуски в отговор на оценени рискове;
- пропуски при приключване на одита.

Настоящата статия не се основава на представително извадково изследване за най-честите грешки. Затова се представят само някои пропуски, които могат да дадат насоки на регистрираните одитори относно важността на **документирането** на извършените одитни процедури. Само чрез подходящо документиране на извършените процедури може да се докаже доколко предоставените от счетоводната система данни са пълни, точни и валидни.⁴

³Агенция ЕСТАТ, Доклад на ИДЕС – „Състояние на одитния бизнес – проблеми, решения и перспективи – октомври 2015 г.“, с. 61.

⁴Динев М. и Л. Христова. Одиторски контрол. София, Форком Висулчев СД, 1992, с. 54.

Някои често срещани пропуски при **оценка на рисковете**, които са отразени в отчетите за дейността на Комисията както за 2009 година, така и за 2014 година, са следните:

1. Не се документират процедурите на етап планиране:

Според МОС 300 *Планиране* основната цел на планирането е да осигури извършването на одиторската работа по ефективен начин, т.е. да се постигнат необходимото качество и срочност при изпълнението на приетия одиторски ангажимент.⁵ Това се осъществява чрез професионалната преценка на одиторите. Често тук се пропускат следните работни документи:

- обобщаващи меморандуми, съдържащи ключови решения относно обхвата, времето на изпълнение и провеждане на одита;
- документиране на плана на одита за необходимото време на изпълнение и разпределение на времето по обекти на одита;

Одиторите не винаги разпределят времето за одит на етапи и по обекти. Затова не става ясно как точно е разпределено времето за работа. Обикновено се представя работен документ, в който пише само общото време за извършване на одита. При този подход на работа могат да се допускат много грешки, например злоупотребяване с времето за работа и/или намаление, което би довело до влошаване на качеството на извършения одит, както и да не бъдат отразени съществените промени.

За спазването на тези изисквания не е необходимо да се полагат големи усилия. Пропуските се дължат основно на това, че не се документират някои процедури, които в повечето случаи се извършват.

2. Не се съставят работни документи относно принципа за действащо предприятие:

Друг съществен пропуск, който правят одиторите, е, че не съставят работни документи относно оценката на предположението за действащо предприятие. Според параграф 9 от МОС 570 *Действащо предприятие* целите, които трябва да бъдат изпълнени, са:⁶

- да бъдат получени достатъчни и уместни одиторски доказателства за това, че ръководството е използвало целесъобразно предположението за действащо предприятие при изготвянето на финансовия отчет;
- да се направи заключение, основано на получените одиторски доказателства, дали е налице съществена несигурност по отношение на събития или условия, които могат да породят значителни съмнения относно способността на предприятието да продължи да функционира като действащо предприятие; и

⁵ Божков, В. Международни стандарти за одит на финансови отчети. В. Търново, „Абагар“, 2003, с. 60.

⁶ Ръководство по Международни стандарти за контрол върху качеството, одит, преглед, други ангажименти за изразяване на сигурност и свързани по съдържание услуги, 2013, с. 693.

- да се определят последствията за формирането на мнението, което ще се даде в одиторския доклад.

Въз основа на получените доказателства на етап планиране одиторът трябва да направи своето заключение какви потенциални заплахи има за предприятието. Така одиторът решава какви тестове трябва да се извършват.

Подобни процедури трябва да се извършват и на етап приключване. Често се документират извършените процедури само на един от етапите.

3. Не се документират извършените одитни процедури при ползване на експерт:

Относно ползването на външен експерт от предприятието много често одиторите не документират извършените процедури. Според параграф 8, буква (в) iii от МОС 540 *Одит на приблизителните счетоводни оценки, включително приблизителните счетоводни оценки по справедлива стойност, и свързани оповестявания*, когато ръководството е използвало експерт, одиторът трябва да провери дали ръководството е определило и по какъв начин необходимите опит, критерии и компетенции на конкретния експерт. Одиторът трябва да провери и дали наетото лице отговаря на предварително зададените критерии от ръководството. Също така трябва да прегледа издадения доклад от експерта (например актюерския доклад) и да се запознае с дадените оценки от експерта и да отрази всички процедури в работни документи.

4. Не се определят рисковите области във финансовия отчет и не се документира планирането на процедурите за покриване на рисковете:

На етап планиране често не се определят и документират в работни документи идентифицираните рискови области във финансовия отчет, както и процедурите за покриване на рисковете. Според изискванията на параграф 3 от МОС 315 *Идентифициране и оценяване на рисковете от съществени отклонения чрез получаване на разбиране за предприятието и неговата среда* одиторът трябва да оцени рисковете от съществени отклонения във финансовия отчет, независимо дали се дължат на измама, или грешка, както и да документира планирането на процедурите за покриване на съществените рискове.

5. Не се определят изискванията към компетентността на лицата, извършващи текущо наблюдение, необходимите процедури по изпълнението, както и правилата за документирането му:

Една от важните процедури в контрола на качеството е *текущото наблюдение*, но често на практика не се документират изискванията и критериите на лицето, което извършва текущото наблюдение.

Съгласно параграф 48 от *МСКК 1* този процес на текущо наблюдение включва постоянно разглеждане и оценка на системата на фирмата за контрол върху качеството. Отделно трябва да се извършва периодична фактическа проверка на досието на поне един приключен ангажимент на всеки един

съдружник, който е отговорен за ангажимента. МССК 1 изисква отговорността за процеса на текущо наблюдение да бъде възложена на съдружник или съдружници, или на други лица, разполагащи с достатъчен и подходящ опит и правомощия във фирмата, за да поемат тази отговорност, както и да се документира кое е отговорното лице. Изисква се от лицата, изпълняващи ангажимента или прегледа за контрол върху ангажимента, да не участват във фактическата проверка на ангажимента.

6. Не се документират тестовете за оперативната ефективност на контролите:

Друг съществен пропуск, който се среща както през 2009 година, така и през 2014 година, е, че не се документират тестовете за оперативната ефективност на контролите. Съгласно параграф 10, буква (а) от МОС 330 *Одиторски процедури в отговор на оценените рискове* при планирането и изпълнението на тестове на контролите е необходимо одиторът да изпълнява други одиторски процедури в комбинация с проучващи запитвания, за да получи одиторски доказателства за оперативната ефективност на контролите. Освен проучващи запитвания от одитора могат да бъдат извършени фактическа проверка, наблюдение, както и повторно изпълнение. В случаите, когато доказателствата не са достатъчно убедителни, може да се увеличи обхватът на проверката. Когато се използват одиторски доказателства, получени от предходния одитор, задължително се тества оперативната ефективност на някои от контролите.

В отговор на оценени рискове са посочени следните нарушения едновременно в отчетите от 2009 година и 2014 година:

1. Не се документират процедурите относно обезценката на дълготрайни материални активи, нематериални активи, инвестиционни имоти, вземания и материални запаси:

Според параграф 6, точки (а) и (б) от МОС 540 *Одит на приблизителни счетоводни оценки, включително приблизителни счетоводни оценки по справедлива стойност, и свързани оповестявания* целта на одитора е да получи достатъчни и уместни одиторски доказателства относно:⁷

- приблизителните счетоводни оценки, включително приблизителните счетоводни оценки по справедлива стойност, във финансовия отчет, независимо дали са признати или оповестени;
- свързаните с тях оповестявания във финансовия отчет са адекватни в контекста на приложимата обща рамка за финансово отчитане.

Често във връзка с приблизителните оценки не се съставят никакви документи. Това позволява да се направи извод, че одиторът не е спазил изискванията на МОС 540.

⁷ Ръководство по Международни стандарти за контрол върху качеството, одит, преглед, други ангажименти за изразяване на сигурност и свързани по съдържание услуги, 2013, с. 587.

2. Не се документира проверка на естеството и характера на сделките между свързани лица:

Според параграф 29 от МОС 550 *Свързани лица* одиторът трябва да включва в одиторската документация имената на идентифицираните свързани лица и характера на взаимоотношенията със свързаните лица.

Това може да се направи чрез различни работни документи като меморандум, протокол, справки от Търговския регистър или програмен продукт. Задължително свързаните лица трябва да бъдат документирани към досието на клиента, както и самият документ да бъде датиран.

Също така одиторът може да получи известна информация относно идентифицирането на сделките със свързаните лица на предприятието чрез запитвания към ръководството по време на процеса на приемане на ангажимента.

Освен че одиторът може да изпрати проучващо запитване към своя одит клиент, е необходимо и получената информация да бъде проверена и документирана в документ. По този начин одиторът може да провери за разминавания в получената информация.

Често одиторите представят списък със свързани лица само на етап планиране или само на етап приключване. Важно е обаче свързаните лица да се документират и на двата етапа.

3. Не се спазват някои изисквания за външно потвърждение:

Съгласно параграф 7 от МОС 505 *Потвърждения от външни източници* е необходимо да се използват процедури за потвърждение от външни източници. Одиторът трябва да упражнява контрол върху исканията за потвърждения от външни източници, включително да:⁸

- определя информацията, която трябва да бъде потвърдена или поискана – потвърждаване на салдата по сметките и други операции;
- избира подходящата потвърждаваща страна;
- разработва исканията за потвърждение, включително се уверява, че те са адресирани до подходящия адресат и че съдържат информация за връщането на отговорите, които трябва да бъдат изпратени директно на одитора; и
- изпраща исканията, включително последващи искания, когато е уместно, до потвърждаващата страна.

Тази процедура може да се осъществи чрез потвърдителни писма, които са адресирани директно до одитора, а не до одит клиента, както се процедира често на практика. Счита се, че са по-надеждни документите, които са адресирани до одитора. Често в одит досиетата липсват потвърждения за съществени суми и

⁸ Ръководство по Международни стандарти за контрол върху качеството, одит, преглед, други ангажименти за изразяване на сигурност и свързани по съдържание услуги, 2013, с. 523.

сделки, както и/или в потвърдителните писма липсва дата или подпис на изпращащата страна.

При **приключването на одита** също се допускат съществени нарушения. Някои от тях, които са посочени в отчетите от 2009 година и 2014 година, са следните:

1. Представителното писмо не се подписва от ръководството на дружеството:

Според параграф 15 от МОС 580 *Писмени изявления* писмените изявления трябва да бъдат под формата на представително писмо от ръководството, адресирано до одитора. Това писмо представлява доказателство. Необходимо е да притежава съответната форма и реквизити, включително дата и подпис на ръководството. Това често се пропуска от одиторите.

2. Не се документират в работни документни заключенията относно принципа за действащо предприятие:

Съгласно параграф 17 от МОС 570 *Действащо предприятие*, въз основа на получените одиторски доказателства, одиторът прави заключение дали по негова преценка е налице съществена несигурност, свързана със събития или условия, които, самостоятелно или взети заедно, могат да породят значителни съмнения относно способността на предприятието да продължи да функционира като действащо предприятие. Често когато одиторите имат съмнения относно принципа за действащо предприятие, пропускат да отразят това в доклада си. Както на етап планиране, така и на етап приключване одиторът трябва да формулира заключения, до които е достигнал в работен документ.

3. Не се документират отговорностите на одитора относно риска от измами:

При извършването на одит на финансовите отчети одиторът трябва да обърне внимание на риска от възникването на съществени отклонения във финансовия отчет в резултат от измами или грешки.⁹

Съгласно параграф 47 от МОС 240 *Отговорност на одитора относно измами при одита на финансовите отчети*, ако одиторът е достигнал до заключение, че е налице риск от съществени отклонения, дължащи се на измама, той трябва да включва в документацията причините за това заключение. Съществуват много други процедури, асоциирани с прегледи, свързани с измами.¹⁰ Тези причини и заключенията, до които е достигнал одиторът, трябва да бъдат документирани в работни документи като меморандум, протокол или записка.

⁹ Божков, В. Международни стандарти за одит на финансови отчети. В. Търново, „Абагар“, 2003, с. 159.

¹⁰ Милър, Р. Съвременен вътрешен одит. София, „Аспро“ ООД, 2007, с. 319.

4. Липсва работен документ за събития, настъпили след датата на баланса:

Съгласно МОС 560 *Последващи събития* одиторът трябва да изследва събитията, настъпили след датата на баланса, и да ги документира в работен документ. В много случаи, дори когато липсват значими събития, настъпили след датата на баланса, това не се документира, а е необходимо да се отбележи в работен документ, независимо от неговия вид, например чек-лист, записка или друг вид документ. Ако има настъпили събития, е необходимо да се провери колко съществени са те и как биха повлияли на финансовите отчети. Също така трябва да се оцени дали последващите събития биха дали отражение върху изразеното мнение от одитора.

5. Издават се одиторски доклади, несъответстващи на изискванията за форма и съдържание съгласно приложимите професионални стандарти:

В МОС 700 *Формиране на мнение и докладване върху финансови отчети* са включени всички изисквания, по които трябва да отговаря одиторският доклад.

Често се пропускат необходимите реквизити на доклада. Пример в това отношение представлява липсата на параграф за обръщане на внимание, когато се изисква.

Представените често срещани пропуски при изпълнението на одиторския ангажимент показват, че изключително голямо значение за одита има документирането на извършените процедури, както и съдържащата се информация в документите. Има определени изисквания в стандартите, като посочените по-горе, които не изискват значителна по обем документация. Но ако това не се направи, при контрола на качеството се стига до заключението, че одиторът не спазва изискванията на стандартите. Според Джак Керуак „ако умереността е грешка, то безразличието е престъпление”.¹¹ Затова нека да прекратим безразличието към повтарящите се пропуски.

Библиографска справка:

1. Агенция ЕСТАТ, Доклад на ИДЕС – „Състояние на одитния бизнес – проблеми, решения и перспективи – октомври 2015 г.”.
2. Божков, В. *Международни стандарти за одит на финансови отчети*. В. Търново, „Абагар“, 2003.
3. Вейсел, А. *Съвременни проблеми на финансовия одит*. София, АТЛ-50, 2014.
4. Делаетейт, Ф. *Международни одиторски стандарти*. София, Икономика прес, 2007.
5. Динев М. и Л. Христова. *Одиторски контрол*. София, Форком Висулчев СД, 1992.

¹¹ https://bg.wikiquote.org/wiki/Джак_Керуак.

6. Милър, Р. Съвременен вътрешен одит. София, „Аспро“ ООД, 2007.
7. Ръководство по Международни стандарти за контрол върху качеството, одит, преглед, други ангажименти за изразяване на сигурност и свързани по съдържание услуги, 2013.
8. https://bg.wikiquote.org/wiki/Джасак_Керуак.

ABOUT SOME COMMON GAPS IN PERFORMING THE AUDIT ANGAGEMENT

Diyana Bankova,
PhD Student at VUZF University –Sofia,
Senior Inspector at Commission for Public
Oversight of Statutory Auditors

Key words:	Summary
Audit engagement Mistakes of auditors Commission for Public Oversight of Statutory Auditors International Standards on Auditing	This article explores some common mistakes by the auditors in performing the audit engagement. They are detected by analysis of the first detailed report of the Commission for Public Oversight of Statutory Auditors from 2009 and the last published report from 2014. The repeated mistakes in the two reports are indicated. The requirements of the International Standards on Auditing about the mistakes are considered. The possible solutions to prevent misstatements are presented.